

"Η γνωριμία και η σχέση του Αγίου Ραφαήλ με τον Άγιον Μάρκον τον Ευγενικόν"

(γράφει ο αρχιμ. Κύριλλος Κεφαλόπουλος, ιστορικός, Δρ. Αρχαίας Ιστορίας Πανεπιστημίου Β.Ι.Υ. Μαδρίτης)

Οι Άγιοι Ραφαήλ, Νικόλαος και Ειρήνη συγκαταλέγονται στη χορεία των Νεοφανών Αγίων και μάλιστα εκείνων που μαρτύρησαν σχεδόν αμέσως μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως. Σχετικά με τον βίο τους γνωρίζουμε λίγα πράγματα. Οι πρώτες πληροφορίες για την ύπαρξη των Αγίων ιστορούνται με θαυματουργικό και αποκαλυπτικό τρόπο από το έτος 1959 μ.Χ. Από μία ανασκαφή που έγινε στη Θερμή της Λέσβου, ανακαλύφθηκε ο τάφος ενός αγνώστου προσώπου, που όπως αποκαλύφθηκε σε συνεχή οράματα, ανήκε στον Άγιο Ιερομάρτυρα Ραφαήλ, ο οποίος μαρτύρησε μαζί με τον Άγιο Οσιομάρτυρα Νικόλαο και την Αγία Ειρήνη. Ο τάφος και το λείψανο του Αγίου Νικολάου ανακαλύφθηκε στις 13 Ιουνίου 1960 μ.Χ.

Όσα γνωρίζουμε για τον βίον τους προέρχονται από εμφανίσεις των Αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης σε πιστούς της Λέσβου, οι οποίοι έλαβαν τις πληροφορίες αυτές από οράματα και ενύπνια, στα οποία οι Άγιοι γνωστοποιούσαν στοιχεία από τον βίον τους και το μαρτύριόν τους. Αυτά εν συνεχεία κατεγράφησαν σε επιστολές και σε βιβλία που εξεδόθησαν. Ταυτοχρόνως, η αρχαιολογική σκαπάνη επιβεβαίωσε με τα ευρήματά της τον τόπον του μαρτυρίου και της ταφής των Αγίων, πάντοτε σύμφωνα με τις θαυματουργικές υποδείξεις των Αγίων.

Εκείνο το στοιχείο το οποίον δεν είναι ιδιαιτέρως γνωστόν και δεν έχει δοθεί η δέουσα σημασία, είναι ότι στους δύσκολους χρόνους πριν την Άλωση της Βασιλεύουσας, όταν η Βυζαντινή Ανατολική Ρωμαϊκή αυτοκρατορία όδευε προς το εναγώνιον τέλος της και η επικείμενη κατάκτηση από τους Οθωμανούς ήταν προ των θυρών, στις τελευταίες στιγμές της αυτοκρατορίας, όταν τα απειλητικά σύννεφα από Ανατολή και Δύση πύκνωναν, οι διαδρομές και τα βήματα των δύο Αγίων, Ραφαήλ και Αγίου Μάρκου Ευγενικού, διεσταυρώθησαν και συναντήθησαν. Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να αναδείξει αυτήν ακριβώς την διάσταση μέσα από τις υπάρχουσες πληροφορίες και με συνεκτίμηση των ιστορικών στοιχείων να καταλήξει στο συναγόμενον ιστορικόν συμπέρασμα της γνωριμίας και της διασυνδέσεως των δύο Αγίων.

Ο Άγιος Ραφαήλ καταγόταν από τους Μύλους της Ιθάκης και γεννήθηκε το έτος 1410 μ.Χ. Το κοσμικό του όνομα ήταν Γεώργιος Λάσκαρης ή Λασκαρίδης και ο πατέρας του ονομαζόταν Διονύσιος και η μητέρα του Μαρία. Καταγόταν από το γένος των Λασκαραίων, από την αυτοκρατορικήν αυλήν της Νικαίας. Οι γονείς του ήσαν άνθρωποι ευσεβείς και έδωσαν στον Γεώργιο χριστιανική ανατροφή και μεγάλη μόρφωση.

Την εποχήν εκείνην η Ιθάκη, όπως και πολλά μέρη της Δυτικής Ελλάδος, ήσαν υπό την κατοχήν των Δυτικών. Η Ιθάκη και η Κεφαλονιά ήσαν υπό την κατοχήν του ιταλικού οίκου του Κάρολου Τόκκου. Από νωρίς, ο νεαρός Γεώργιος Λασκαρίδης έλαβεν επιμελημένη μόρφωση,

ιταλική παιδεία και ορθόδοξη χριστιανική ανατροφή. Μάλιστα, πλησίον σε κάποιον ιατροφιλόσοφο παρακολούθησε και μαθήματα ιατρικής. Πάντοτε όμως διατηρούσε με υπερηφάνεια την ανάμνηση της πατρογονικής του καταγωγής από την Νίκαια της Μικράς Ασίας.

Οι ιστορικές συγκυρίες και οι διπλωματικές συμμαχίες μεταξύ του Κάρολου Τόκκου και του Θεοδώρου Παλαιολόγου του Δεσποτάτου του Μυστρά, η οποία επισφραγίσθηκε με επιγαμία, οδήγησαν τα βήματα του νεαρού Γεωργίου Λασκαρίδη στην αυλή των Παλαιολόγων. Εκεί, ευρέθη και μαθήτευσε στον φημισμένο δάσκαλο και φιλόσοφο Πλήθωνα τον Γεμιστόν. Εκεί, στην σχολή του Πλήθωνος στον Μυστρά γνωρίσθηκε και με τον Βησσαρίωνα, αλλά και τους άλλους πρίγκηπες Παλαιολόγους, τον Θωμά και τον Κωνσταντίνον, πού έμελλε να στεφθεί τελευταίος αυτοκράτορας της Κων/πόλεως και να πέσει ηρωικώς μαχόμενος στα τείχη της το 1453.

Σε πολύ νέα ηλικία, αφού ολοκλήρωσε την κοσμική του μόρφωση, ενετάχθη στον αυτοκρατορικό στρατόν, αρχικώς στην συνοδεία του πρίγκηπα Θωμά Παλαιολόγου, και εν συνεχεία του αδελφού του Δημητρίου Παλαιολόγου. Λόγω της υψηλής του μορφώσεως και της ανδρείας του, ανήλθεν στις τάξεις του αυτοκρατορικού στρατού και έφθασεν στον βαθμόν του χιλιάρχου.

Όταν ο αυτοκράτωρ Ιωάννης Παλαιολόγος απεφάσισεν να μεταβεί στην Δύση για διάλογον με τον Πάπα στην Σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας, με εντολή των Παλαιολόγων του Δεσποτάτου του Μυστρά, ο χιλίαρχος Γεώργιος Λασκαρίδης (ο μετέπειτα Άγιος Ραφαήλ), διετάχθη να μετάσχει στην ακολουθία του αυτοκράτορος ως επιτελής του Δημητρίου Παλαιολόγου. Ως μέλος της πολυμελούς ελληνικής αντιπροσωπείας που θα συμμετείχε στην Φερράρα-Φλωρεντία τα έτη 1438-1439, ο χιλίαρχος Γεώργιος Λασκαρίδης είχε την ευκαιρίαν να γνωρίσει εκ του σύνεγγυς και να συναναστραφεί με τους ιστορικούς πρωταγωνιστές των γεγονότων, τον Πατριάρχη Ιωσήφ, τον Βησσαρίωνα, τον Ισίδωρον Κιέβου, τον Γεώργιον Σχολάριον και τον φιλόσοφον Πλήθωνα Γεμιστόν, τους οποίους εγνώριζεν από τον Μυστρά. Επίσης, είχε την δυνατότητα να γνωρίσει και να εκτιμήσει την μεγάλην μορφήν της Ορθοδοξίας, τον πρωταγωνιστήν και υπέρμαχον της Πίστεως, τον Άγιον Μάρκον τον Ευγενικόν.

Όταν τελικώς υπέγραφη ο ενωτικός όρος της Συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας, κατόπιν των πιέσεων του Πάπα, των Δυτικών αλλά και του αυτοκράτορος, και ο Μάρκος ο Ευγενικός έμεινεν μόνος του, εκτεθειμένος στις απειλές και το μένος του Πάπα, διότι δεν είχε συμβιβασθεί να υπογράψει την ψεύτικην Ένωσιν της Συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας, ο ίδιος ο αυτοκράτωρ Ιωάννης Παλαιολόγος, ο οποίος εκτιμούσε την προσωπικότητα και την εντιμότητα του Μάρκου του Ευγενικού, εγγυήθηκε την ασφάλειαν της ζωής του και τον επεβίβασε στην αυτοκρατορικήν γαλέρα για το ταξίδι της επιστροφής της ελληνικής αντιπροσωπείας. Επάνω στο ίδιο πλοίο συνταξίδεψε και προστάτεψε την ζωήν του Αγίου Μάρκου ο χιλίαρχος Γεώργιος Λασκαρίδης.

Ο Γεώργιος Λασκαρίδης επέστρεψεν στο Μυστρά, μαζί με τον Δεσπότη Θωμά Παλαιολόγον. Η οθωμανική απειλή γινόταν συνεχώς και περισσότερο πιεστική, η επιθετική

προέλαση του σουλτάνου Μουράτ (πατέρα του Μωάμεθ του Πορθητή) στην Βαλκανική και την Μικρά Ασία έσφιγγεν περισσότερο τον κλοιόν για την Βυζαντινή αυτοκρατορία, η οποία είχεν περιορισθεί πλέον στην Βασιλεύουσα, τα περίχωρα της Κων/πόλεως και το Δεσποτάτον του Μυστρά. Στα 1443, ο Κων/νος Παλαιολόγος εστέφθη Δεσπότης του Μυστρά. Σε μίαν ύστατη προσπάθεια συνασπισμού των χριστιανικών δυνάμεων για να αναχαιτισθεί η προέλαση των Οθωμανών, οι χριστιανικές δυνάμεις υπό τον βασιλέα Λαδίσλαον της Πολωνίας υπέστησαν δεινή ήττα και συντριβή στην μάχην της Βάρνας το έτος 1444.

Κατά την υποχώρηση των βυζαντινών στρατευμάτων, ο χιλίαρχος Γεώργιος Λασκαρίδης, που έλαβεν μέρος στην μάχην της Βάρνας, ηύρεν καταφύγιον στην Μονή του Τιμίου Προδρόμου στις Σέρρες. Εκεί, συνάντησεν τον παλιόν του γνώριμον από τον Μυστρά, τον πρώην φιλόσοφον Γεώργιον Σχολάριον και νυν μοναχόν Γεννάδιον, μαθητήν του Αγίου Μάρκου του Ευγενικού και ηγέτην των ανθενωτικών. Είχαν την ευκαιρίαν να συζητήσουν και να αναστοχασθούν την μοίρα του Γένους, την πορείαν της φθίνουσας αυτοκρατορίας, την διάσταση ενωτικών και ανθενωτικών, αλλά και την απαρασάλευτη προσήλωσι του Αγίου Μάρκου του Ευγενικού στην Ορθόδοξη Πίστη των Πατέρων.

Στην πνευματική ησυχίαν και γαλήνην του μοναστηριού, ο χιλίαρχος Γεώργιος είχεν τον χρόνον να σκεφθεί πολλά πράγματα και να λάβει την απόφαση να εγκαταλείψει τον στρατιωτικόν βίον και να γίνει μοναχός, και εν συνεχεία κληρικός με το όνομα Ραφαήλ. Πριν γίνει κληρικός είχε σταδιοδρομήσει στο βυζαντινό στρατό και έφθασε μάλιστα σε μεγάλο βαθμό. Σε ηλικία τριάντα πέντε ετών γνώρισεν ένα ασκητικό και σεβάσμιο γέροντα, τον Ιωάννη, ο οποίος τον προσείλκυσε στην εν Χριστώ ζωή. Κάποια Χριστούγεννα ο γέροντας κατέβηκε από τον τόπο της ασκήσεώς του, για να εξομολογήσει και να κοινωνήσει τους στρατιώτες και κήρυξε τον λόγο του Θεού. Τότε ο αξιωματικός Γεώργιος, όταν ο γέροντας κατέβηκε πάλι τα Θεοφάνεια, αποχαιρέτισε τους στρατιώτες και τον ακολούθησε.

Μετά την κουρά του σε μοναχό, στη συνέχεια έγινε κληρικός παίρνοντας το όνομα Ραφαήλ, χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, και υπηρέτησε ως εφημέριος και ιεροκήρυκας στο ναό του Αγίου Δημητρίου του Λουμπαρδιάρη στην Ακρόπολη των Αθηνών. Έπειτα τιμήθηκε και με το οφίκιο του αρχιμανδρίτη και του πρωτοσυγγέλλου στο Οικουμενικόν Πατριαρχείον της Κωνσταντινουπόλεως.

Μετά τον θάνατον του αυτοκράτορος Ιωάννου Η' Παλαιολόγου, στον θρόνον της Βασιλεύουσας ανήλθεν ο Κων/νος ΙΑ' Παλαιολόγος το έτος 1449. Επειδή είχε τεράστια μόρφωση, μαζί δε με τις άλλες αποκαλύψεις, ο Άγιος Ραφαήλ αποκάλυψε ότι απεστάλη από τον Οικουμενικό Πατριάρχη στην Εσπερία, στην πόλη της Γαλλίας που ονομάζεται Μορλαί, τον έστειλε για κάποια θεολογική σύσκεψη. Το γεγονός αυτό έλαβε χώρα λίγο πριν από την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως.

Εκεί, στην γαλλικήν πόλη Μορλαί, στο πανεπιστήμιο της οποίας φοιτούσε ο νεαρός σπουδαστής Νικόλαος, που η καταγωγή του ήταν από τη Θεσσαλονίκη. Θεωρείται

Θεσσαλονικεύς στην καταγωγή, αν και αναφέρεται ότι γεννήθηκε στους Ράγους της Μηδίας της Μικράς Ασίας. Ωστόσο μεγάλωσε και ανδρώθηκε στη Θεσσαλονίκη. Ήταν πλουσιόπαιδο. Γιος συμβολαιογράφου. Οι γονείς του τον είχαν στείλει να σπουδάσει σε γαλλικό πανεπιστήμιο. Η πνευματική μορφή αλλά και η μόρφωση του Αγίου Ραφαήλ προσήλκυσε τον νεαρόν Νικόλαο, ο οποίος συνεδέθη πνευματικώς με τον σεβάσμιον ιερομόναχον Ραφαήλ, και άφησε τις σπουδές του. . Ο Νικόλαος, συγκινημένος από τη χριστιανική διδασκαλία του Ραφαήλ, εγκατέλειψε την κοσμική ζωή και τον ακολούθησε. Γύρισε στην Ελλάδα, ασπάστηκε το μοναχικό σχήμα και χειροτονήθηκε διάκονος. Έγινε πιστός συνεργάτης και αφοσιωμένος στον Ραφαήλ και από τότε δεν αποχωρίστηκαν ποτέ.

Ο Άγιος Ραφαήλ και ο διάκονος Νικόλαος ήσαν στην Κων/πολη, λίγο πριν την Άλωση του 1453. Όταν όμως έγινε η ενωτική λειτουργία στην Αγία Σοφία, στις 12 Δεκεμβρίου 1452, λειτουργούντος του λατινόφρονος καρδινάλιου Ισιδώρου, , παρουσία Ελλήνων και Λατίνων, όπου έγινε και η μνημόνευση του Πάπα, ο Άγιος Ραφαήλ με τον διάκονο Νικόλαο αρνήθησαν να παραστούν και έφυγαν από την Πόλη.

Όταν έγινε η Άλωση της Κωνσταντινούπολης, το 1453, ο Ραφαήλ και ο Νικόλαος συνέπεσε να βρίσκονται στη Θράκη. Μόλις έπεσε η Κωνσταντινούπολη στα χέρια των Τούρκων, οι οποίοι εισέβαλαν ορμητικά στη Θράκη και καταλύθηκε οριστικά η βυζαντινή αυτοκρατορία, ο φόβος για γενικούς διωγμούς κατά των Χριστιανών στάθηκε ως αφορμή να καταφύγει ο Άγιος Ραφαήλ με την συνοδεία του από το λιμάνι της Αλεξανδρουπόλεως, στη Μυτιλήνη. Εκεί, το 1454 εγκαταστάθηκε μαζί με άλλους μοναχούς στην παλαιά μονή του Γενεσίου της Θεοτόκου, η οποία στο παρελθόν ήταν γυναικεία και ήταν χτισμένη στο λόφο Καρυές, κοντά στο χωριό Θέρμη. Ηγούμενος της μονής εξελέγη στην συνέχεια ο Άγιος Ραφαήλ.

Έπειτα από μερικά χρόνια, το έτος 1463 μ.Χ., η Λέσβος έπεσε στα χέρια των Τούρκων, οι οποίοι σε μια επιδρομή τους στο μοναστήρι, συνέλαβαν τον Άγιο Ραφαήλ και τον Άγιο Νικόλαο, τη Μεγάλη Πέμπτη του ίδιου έτους. Ακολούθησαν σκληρά και ανηλεή βασανιστήρια και ο Άγιος Ραφαήλ μαρτύρησε διά σφαγής με πολύ σκληρό τρόπο. Τον έσυραν βιαίως τραβώντας τον από τα μαλλιά και την γενειάδα, τον κρέμασαν από ένα δένδρο, τον χτύπησαν βάνουσα, τον τρύπησαν με τις λόγχες, αφού προηγουμένως τις πυράκτωσαν σε δυνατή φωτιά και τελικά τον έσφαξαν πριονίζοντάς τον από το στόμα.

Έπειτα από θαυματουργικές υποδείξεις των Αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης, έγινε γνωστή η ύπαρξη των λειψάνων τους και υποδείχθηκαν τα σημεία όπου βρίσκονταν οι τάφοι τους.

Βιβλιογραφία (ενδεικτική).

-) Βασιλειάδη Νικολάου, *Μάρκος Ευγενικός και η ένωση των εκκλησιών*, εκδ. αδελφότητος θεολόγων "Ο ΣΩΤΗΡ", Αθήναι 1972.
-) Λίτσα Φωτίου, *Άγραφον* (η αποκάλυψις του Αγίου Ραφαήλ), εκδ. Ακρίτας, 2008.
-) Μπεκιάρη Δημητρίου, αρχιμ., *Η ζωή εκ τάφων*, Αθήνα 1988.
-) Ντίτορα Ολυμπιάδος, *Ο σπορέας του ΟΧΙ* (αφηγηματική βιογραφία του Αγίου Μάρκου του Ευγενικού), εκδ. Ιεράς Μονής Αγίου Αθανασίου Σφηνίτσης, Ημαθία, 2017.